

ISSN: 3093-9305

VOLUME – 2

JOURNAL OF GLOBAL SCIENTIFIC INNOVATIONS

$$E=mc^2$$

$$E=\frac{1}{2}mv^2$$

$$E=\frac{1}{2}mv^2$$

$$E=\frac{1}{2}mv^2$$

$$E=\frac{1}{2}mv^2$$

$$E=\frac{1}{2}mv^2$$

$$E=\frac{1}{2}mv^2$$

$$E=\frac{1}{2}mv^2$$

HARBIY GURUHLARDA JAMOAVIY BIRLIK VA UNING JANGOVAR SAMARADORLIKKA TA'SIRI

Qambarov Sardor Baxtiyor o'g'li

Annotatsiya: Mazkur maqolada harbiy guruhlarda jamoaviy birlik (kogeziya) hodisasining ijtimoiy-psixologik mohiyati, uning tarkibiy komponentlari hamda jangovar samaradorlik bilan bog'liqligi nazariy jihatdan tahlil qilindi. Harbiy jamoa a'zolarining bir-biriga o'zaro ishonchi, hissiy yaqinligi va vazifani birgalikda bajarishga qaratilgan intilishi jangovar vaziyatlarda askarning xatti-harakatini belgilovchi eng muhim omillardan biri sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, tizimli yondashuv va qiyosiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, jamoaviy birlik ikki asosiy — birlamchi (o'zaro shaxslararo) va ikkilamchi (institutsional) — darajada namoyon bo'ladi hamda uning yuqori darajasi jangovar intizom, stressga chidamlilik va vazifani bajarish sifatini oshiradi. Tadqiqot natijalari harbiy ta'lim va tayyorgarlik tizimida jamoaviy birlikni mustahkamlash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: harbiy guruh, jamoaviy birlik, kogeziya, ijtimoiy psixologiya, jangovar samaradorlik, o'zaro ishonch, birlamchi guruh, komandirlik, jangovar motivatsiya.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ЕДИНСТВО ВОИНСКИХ КОЛЛЕКТИВОВ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА БОЕВУЮ ЭФФЕКТИВНОСТЬ

Qambarov Sardor Baxtiyor o'g'li

Аннотация: В статье рассматривается социально-психологическая сущность сплочённости (когезии) воинских коллективов, её структурные компоненты и связь с боевой эффективностью. Взаимное доверие, эмоциональная близость и стремление военнослужащих к совместному выполнению задач рассматриваются как один из важнейших факторов, определяющих поведение военнослужащего в боевой обстановке. В исследовании использованы методы анализа научной литературы, системного и сравнительного анализа. Результаты показывают, что сплочённость

проявляется на двух уровнях — первичном (межличностном) и вторичном (институциональном), а её высокий уровень повышает боевую дисциплину, стрессоустойчивость и качество выполнения задач. Результаты исследования могут быть использованы для разработки практических рекомендаций по укреплению сплочённости в системе военного образования и подготовки.

Ключевые слова: воинский коллектив, сплочённость, когезия, социальная психология, боевая эффективность, взаимное доверие, первичная группа, командование, боевая мотивация.

SOCIO-PSYCHOLOGICAL COHESION IN MILITARY GROUPS AND ITS IMPACT ON COMBAT EFFECTIVENESS

Qambarov Sardor Baxtiyor o'g'li

Abstract: This article theoretically examines the socio-psychological essence of cohesion in military groups, its structural components, and its relationship with combat effectiveness. Mutual trust, emotional closeness, and the shared commitment of unit members to accomplishing tasks together are considered among the most important factors shaping a service member's behavior in combat. The study employed literature analysis, a systematic approach, and comparative analysis. The findings indicate that cohesion manifests at two main levels — primary (interpersonal) and secondary (institutional) — and that a high level of cohesion strengthens combat discipline, stress resistance, and task performance quality. The results may contribute to developing practical recommendations for strengthening cohesion within military education and training systems.

Keywords: military group, group cohesion, socio-psychological unity, combat effectiveness, mutual trust, primary group, command, combat motivation.

KIRISH

Zamonaviy harbiy ish yuqori texnologik jihozlanish va murakkab jangovar vazifalar bilan bir qatorda, insoniy omilning ahamiyatini hech qachon pasaytirmagan. Har qanday jangovar birlashma — bo'linma, взвод yoki rota — shunchaki alohida shaxslarning yig'indisi emas, balki o'zaro bog'liq bo'lgan ijtimoiy tizimdir. Ushbu tizimning barqarorligi, avvalambor, uning a'zolari o'rtasidagi

ijtimoiy-psixologik munosabatlar sifatiga bog'liq. Harbiy psixologiya va harbiy sotsiologiya fanida bu hodisa "guruh birligi" yoki "kogeziya" (cohesion) atamasi bilan ifodalanadi¹.

Tarixiy jihatdan jamoaviy birlikning jangovar xatti-harakatga ta'siri masalasi Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrda ilmiy jihatdan chuqur o'rganila boshlandi. Amerikalik askarlar orasida o'tkazilgan yirik miqyosdagi so'rovnomalarga asoslangan tadqiqotda jangchini jang maydonida oldinga undovchi asosiy kuch mafkuraviy e'tiqod emas, balki o'z birlamchi guruhiga — safdoshlariga va bevosita qo'mondoniga — bo'lgan sodiqlik ekanligi aniqlangan [2]. Deyarli bir vaqtning o'zida nemis armiyasi tarkibidagi bo'linmalar tahlil qilinib, hatto strategik jihatdan yengilib borayotgan armiyada ham kichik guruh ichidagi shaxslararo bog'lanish jangovar chidamlilikni saqlab qolishning asosiy omili bo'lganligi ko'rsatilgan [3].

Shu bilan birga, jamoaviy birlik hodisasi faqat tarixiy qiziqish predmeti emas, balki bugungi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan ilmiy muammodir. Zamonaviy jangovar harakatlarning tez o'zgaruvchan, yuqori texnologik va psixologik jihatdan og'ir xarakterga ega bo'lishi harbiy guruh a'zolari o'rtasidagi o'zaro ishonch, hamjihatlik va bir-birini qo'llab-quvvatlash zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Shu sababli harbiy guruhlarda jamoaviy birlikning ijtimoiy-psixologik mohiyatini, uning shakllanish mexanizmlarini va jangovar samaradorlik bilan bog'liqligini ilmiy jihatdan tahlil qilish muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi harbiy guruhlarda jamoaviy birlik fenomenining ijtimoiy-psixologik mohiyatini ochib berish, uning tarkibiy komponentlarini nazariy jihatdan tahlil qilish hamda mavjud ilmiy yondashuvlar asosida uning jangovar samaradorlikka ta'sir mexanizmlarini umumlashtirishdan iborat.

METODOLOGIYA

Tadqiqotning metodologik asosini ilmiy-nazariy adabiyotlarni tahlil qilish, tizimli yondashuv hamda qiyosiy-tipologik tahlil metodlarining uyg'unlashtirilgan holda qo'llanilishi tashkil etadi. Tahlilga jalb qilingan manbalar orasida harbiy sotsiologiya va harbiy psixologiya sohasidagi klassik hisoblangan ishlar,

¹ 1. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati. – 542 b.

shuningdek so'nggi o'n yilliklarda chop etilgan ilmiy maqolalar mavjud.

Tadqiqotning nazariy-metodologik poydevorini ikkita yo'nalish tashkil etadi. Birinchisi — kogeziyaning "standart modeli" bo'lib, unga ko'ra harbiy guruh birligi birlamchi guruh birligi (safdoslar va bevosita qo'mondon bilan hissiy-instrumental bog'lanish) hamda ikkilamchi guruh birligi (tashkilot va institutga nisbatan sodiqlik) tarzida ikki darajada tahlil qilinadi [7; 8]. Ikkinchisi — guruh birligini shaxslararo (ijtimoiy) va vazifaviy (task) komponentlarga ajratuvchi yondashuv bo'lib, unga ko'ra jamoaning umumiy topshiriqni bajarishga qaratilgan birlashuvi shaxslararo yaqinlikdan farqli, ammo u bilan uzviy bog'liq hodisa sifatida qaraladi [6; 11].

Tizimli yondashuv metodi orqali harbiy guruhda jamoaviy birlik hodisasi uch darajada — shaxslararo (safdoslar orasidagi bevosita munosabatlar), guruh darajasida (kichik bo'linma ichidagi umumiy me'yorlar va o'zaro yordam) va institutsional darajada (qo'shin, harbiy tashkilotga nisbatan sodiqlik) tahlil qilindi. Qiyosiy tahlil metodi orqali esa jamoaviy birlikning shakllanish bosqichlari haqidagi klassik guruh dinamikasi nazariyasi [5] harbiy sharoitdagi empirik tadqiqotlar, jumladan AQSh armiyasi tarkibida o'tkazilgan so'rovnoma asosidagi tadqiqot natijalari bilan solishtirildi [12].

NATIJALAR

Amalga oshirilgan nazariy tahlil natijasida harbiy guruhlarda jamoaviy birlikning shakllanishi va uning jangovar samaradorlikka ta'siriga oid bir qator muhim jihatlar aniqlandi.

Birinchidan, jamoaviy birlik yagona emas, balki ko'p qatlamli hodisa ekanligi aniqlandi. Standart model nuqtai nazaridan u birlamchi guruh birligi (peer bonding — safdoslar orasidagi, va leader bonding — qo'mondon bilan bog'lanish) hamda ikkilamchi guruh birligi (tashkiliy va institutsional sodiqlik) tarzida ikki asosiy darajaga ega [7]. Bu ikki daraja bir-biridan farq qilsa-da, amalda birgalikda harbiy xizmatchining umumiy ijtimoiy integratsiyasini ta'minlaydi.

Ikkinchidan, jamoaviy birlikning tarixiy tahlili shuni ko'rsatdiki, jangchini og'ir va xavfli vaziyatlarda faoliyat yuritishga undovchi asosiy kuch ko'pincha mavhum g'oyaviy maqsadlar emas, balki bevosita o'z kichik guruhiga bo'lgan sodiqlik va safdoshini tashlab ketmaslik istagidir [2]. Bu xulosa hatto strategik

jihatdan noqulay sharoitlarda ham kichik guruh ichidagi bog'lanish jangovar barqarorlikni saqlab qolishga xizmat qilishini ko'rsatgan tadqiqot natijalari bilan mos keladi [3].

Uchinchi, jamoaviy birlikni faqat shaxslararo yaqinlik (ijtimoiy kogeziya) sifatida emas, balki vazifani birgalikda bajarishga qaratilgan intilish (vazifaviy kogeziya) sifatida ham tahlil qilish zarurligi ilmiy jihatdan asoslangan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, birgalikdagi rasmiy mashg'ulotlar, standartlashtirilgan buyruq-farmoyish tizimi va umumiy tayyorgarlik jarayonlari nafaqat shaxsiy do'stlik, balki jamoaning umumiy "til" va amaliyotlarni o'zlashtirishi orqali ham kuchli birlikni shakllantiradi [9].

To'rtinchi, jamoaviy birlikning jangovar motivatsiyaga ta'siri masalasida ilmiy munozaralar mavjud bo'lsa-da, ko'pchilik tadqiqotlar ijtimoiy kogeziya bilan jangovar motivatsiya o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi, biroq bu bog'liqlik chiziqli emas, balki qo'mondonlik sifati, tayyorgarlik darajasi va institutsional ishonch kabi omillar bilan birgalikda namoyon bo'ladi [10].

Beshinchi, zamonaviy jang sharoitida o'tkazilgan so'rovnoma asosidagi yirik tadqiqot natijalariga ko'ra, yuqori darajadagi guruh birligiga ega bo'lgan harbiy bo'linmalarda askarlarning jangovar vazifani bajarishga tayyorligi, o'zaro yordam ko'rsatish darajasi hamda stress va qo'rquvni yengish qobiliyati sezilarli darajada yuqori bo'lgan [12].

Oltinchi, guruh birligining shakllanishi vaqt talab qiladigan bosqichma-bosqich jarayon ekanligi aniqlandi. Klassik guruh dinamikasi nazariyasiga ko'ra, har qanday kichik jamoa shakllanish, ziddiyat, me'yorlashuv va samarali faoliyat bosqichlaridan o'tadi [5]. Harbiy guruhlarda ushbu bosqichlarning muvaffaqiyatli o'tishi ko'p jihatdan qo'mondonlik sifati, birgalikdagi mashg'ulotlar tizimi va jamoa ichidagi adolat tuyg'usiga bog'liq.

MUHOKAMA

Olingan natijalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, harbiy guruhlarda jamoaviy birlik hodisasi bir qator nazariy yondashuvlar asosida izohlanishi mumkin bo'lib, ular bir-birini istisno qilmaydi, balki to'ldiradi. Standart model [7; 8] jamoaviy birlikning tuzilmaviy tomonini — kim bilan va qanday darajada bog'lanish yuzaga

kelishini — tushuntirsa, vazifaviy-ijtimoiy kogeziya farqlanishi [11] va formal ta'lim-tayyorgarlik ritualariga qaratilgan yondashuv [9] uning qanday shakllanishini ochib beradi.

Ayni paytda, jamoaviy birlik va jangovar samaradorlik o'rtasidagi bog'liqlik ilmiy adabiyotda bir qadar munozarali masala hisoblanadi. Ba'zi tadqiqotchilar bu bog'liqlikni juda soddalashtirilgan tarzda talqin qilishdan ogohlantiradi va uni faqat shaxslararo yaqinlikka emas, balki tashkiliy tuzilma, qo'mondonlik sifati va tayyorgarlik darajasi bilan birgalikda ko'rib chiqish zarurligini ta'kidlaydi [10]. Bu yondashuv jamoaviy birlikni mustahkamlashga qaratilgan ishlar faqat "do'stona muhit" yaratish bilan cheklanib qolmasligi, balki professional tayyorgarlik va adolatli boshqaruv bilan uzviy bog'liq holda olib borilishi lozimligini ko'rsatadi.

Shuningdek, tarixiy tadqiqotlar [2; 3] bilan zamonaviy empirik tadqiqotlar [12] natijalarini solishtirish shuni ko'rsatadiki, garchi jangovar texnologiyalar va urush xarakteri tubdan o'zgargan bo'lsa-da, kichik guruh ichidagi o'zaro ishonch va sodiqlikning jangovar xatti-harakatga ta'siri barqaror va universal xususiyatga ega. Bu esa jamoaviy birlikni shakllantirish masalasini nafaqat tarixiy, balki bugungi harbiy tayyorgarlik tizimi uchun ham dolzarb vazifa sifatida belgilaydi.

Shu bilan birga, ta'kidlash lozimki, mahalliy ilmiy adabiyotda harbiy guruhlarda jamoaviy birlik fenomenini ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan kompleks tarzda o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlar hali yetarli emas. Bu esa mazkur yo'nalishda, xususan milliy harbiy ta'lim tizimi sharoitida, keyingi empirik tadqiqotlar olib borish zaruratini kuchaytiradi.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot natijalari harbiy guruhlarda jamoaviy birlikning ijtimoiy-psixologik mohiyati murakkab va ko'p qatlamli hodisa ekanligini, uning shakllanishi shaxslararo ishonch, qo'mondonlik sifati, birgalikdagi tayyorgarlik jarayonlari hamda institutsional sodiqlik omillari o'zaro uyg'unligida amalga oshirishini ko'rsatdi. Jamoaviy birlikning yuqori darajasi jangovar intizom, stressga chidamlilik va vazifani bajarish sifatini oshiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi amaliy tavsiyalarni taklif etish mumkin:

- Harbiy ta'lim muassasalarida kichik guruh (взвод, otryad) tarkibini uzoq muddat barqaror saqlash, chunki shaxslararo ishonch vaqt talab qiladigan jarayondir;
- Qo'mondonlarni jamoa dinamikasini boshqarish, adolatli munosabat va samarali muloqot ko'nikmalari bo'yicha maxsus tayyorlash;
- O'quv jarayoniga birgalikdagi og'ir sinovlar va amaliy mashg'ulotlarni jamoaviy birlikni mustahkamlovchi vosita sifatida maqsadli kiritish;
- Harbiy bo'linmalarda jamoaviy birlik darajasini muntazam baholash uchun ilmiy asoslangan psixodiagnostik metodikalarni joriy etish;
- Jamoaviy birlikni mustahkamlashga qaratilgan ishlarni faqat ijtimoiy-hissiy jihatdan emas, balki professional-vazifaviy tayyorgarlik bilan uzviy bog'liq holda olib borish.

Kelgusi tadqiqotlarda harbiy guruhlarda jamoaviy birlikning milliy-madaniy o'ziga xosliklarga ko'ra farqlanishini, shuningdek uni o'lchash uchun mahalliy sharoitga moslashtirilgan psixodiagnostik vositalarni ishlab chiqishni empirik jihatdan o'rganish dolzarb ilmiy vazifa bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati. – 542 b.
2. Stouffer S.A., Lumsdaine A.A., Lumsdaine M.H., Williams R.M., Smith M.B., Janis I.L., Star S.A., Cottrell L.S. The American Soldier: Combat and Its Aftermath. – Princeton: Princeton University Press, 1949.
3. Shils E.A., Janowitz M. Cohesion and Disintegration in the Wehrmacht in World War II // Public Opinion Quarterly. – 1948. – Vol. 12, № 2. – P. 280–315.
4. Marshall S.L.A. Men Against Fire: The Problem of Battle Command. – Norman: University of Oklahoma Press, 2000 (1-nashr 1947).
5. Tuckman B.W. Developmental Sequence in Small Groups // Psychological

Bulletin. – 1965. – Vol. 63, № 6. – P. 384–399.

6. Griffith J.E. The Measurement of Group Cohesion in U.S. Army Units // Basic and Applied Social Psychology. – 1988. – Vol. 9, № 2. – P. 149–171.

7. Siebold G.L. The Essence of Military Group Cohesion // Armed Forces & Society. – 2007. – Vol. 33, № 2. – P. 286–295.

8. Siebold G.L. Key Questions and Challenges to the Standard Model of Military Group Cohesion // Armed Forces & Society. – 2011. – Vol. 37, № 3. – P. 448–468.

9. King A. The Word of Command: Communication and Cohesion in the Military // Armed Forces & Society. – 2006. – Vol. 32, № 4. – P. 493–512.

10. MacCoun R.J., Kier E., Belkin A. Does Social Cohesion Determine Motivation in Combat? An Old Question with an Old Answer // Armed Forces & Society. – 2006. – Vol. 32, № 4. – P. 646–654.

11. MacCoun R.J., Hix W.M. Unit Cohesion and Military Performance // Sexual Orientation and U.S. Military Personnel Policy: An Update of RAND's 1993 Study. – Santa Monica: RAND Corporation, 2010. – 5-bob.

12. Wong L., Kolditz T.A., Millen R.A., Potter T.M. Why They Fight: Combat Motivation in the Iraq War. – Carlisle: U.S. Army War College, Strategic Studies Institute, 2003.